

บทคัดย่อ

สินเชื่อเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชนบท วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ คือ เพื่อวิเคราะห์ความต้องการสินเชื่อของครัวเรือนชนบท และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับระบบการให้บริการสินเชื่อ ให้สอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนชนบท เนื่องจากครัวเรือนในชนบทส่วนใหญ่คือครัวเรือนเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้การเก็บข้อมูลครอบคลุมครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ให้มากที่สุด จึงได้แบ่งครัวเรือนเกษตรกรออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามลักษณะของระบบการเพาะปลูกหลัก โดยแบ่งครัวเรือนออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ครัวเรือนที่ปลูกข้าว/พืชไร่ในเขตเกษตรน้ำฝน ครัวเรือนที่ปลูกพืชหลายครั้งและไม้ผล พื้นที่ขนาดเล็ก ครัวเรือนที่ปลูกข้าวหลายครั้งในเขตชลประทาน ครัวเรือนที่ปลูกไม้ผลเป็นหลัก และครัวเรือนที่ปลูกไม้ยืนต้น (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน) เป็นหลัก นอกจากนั้นได้เก็บข้อมูลของครัวเรือนชนบทประเภทอื่น ๆ ที่พบในพื้นที่ศึกษาด้วย คือ ครัวเรือนรับจ้าง ครัวเรือนที่ทำงานประจำ ครัวเรือนค้าขาย ครัวเรือนบริการ ครัวเรือนที่ไร่ทำกิน และอื่น ๆ ครัวเรือนตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษามีจำนวน 485 ครัวเรือน

ในการดำเนินการวิจัย หน่วยของการวิเคราะห์คือครัวเรือน การวิเคราะห์มีทั้งการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิเคราะห์เพื่อทราบถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพลักษณะสินเชื่อ และกระแสเงินสดรับเงินสดจ่ายของครัวเรือนเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยใช้สถิติแบบง่าย เช่น ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่ ตาราง กราฟ ประกอบการอธิบาย การวิเคราะห์เชิงปริมาณนั้นแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยพหุ และส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองลิเนียโปรแกรมมิ่ง

ลักษณะความต้องการสินเชื่อของครัวเรือนชนบทสามารถสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่ทำการเกษตรแบบก้าวหน้า ทำเป็นการค้า มีความต้องการสินเชื่อมากกว่าครัวเรือนที่ทำการเกษตรแบบดั้งเดิม/พื้นฐาน ระบบการเพาะปลูก/กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้หลายเดือน/หลายครั้ง ในรอบระยะเวลา 1 ปี มีความต้องการสินเชื่อน้อยกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้บ่อยครั้ง หรือลักษณะ Flow (การไหลเข้า) ของรายได้จะมีผลต่อความต้องการสินเชื่อมากกว่าระดับของรายได้ ครัวเรือนที่มีความเข้มข้นในการใช้ที่ดินสูง แม้จะมีพื้นที่ขนาดเล็กแต่ความต้องการสินเชื่ออาจสูงได้ ซึ่งอาจเกิดจากการลงทุนสูง ครัวเรือนที่มีรายได้นอกฟาร์มมาก แม้จะมีรายได้สุทธิของครัวเรือนสูงแต่มีระดับหนี้คงค้างหรือมีความต้องการเงินกู้สูงด้วย ครัวเรือนชนบทใช้เงินกู้จำนวนหนึ่งเพื่อส่งสมาชิกในครัวเรือนไปทำงานต่างประเทศ เพื่อการศึกษา และชำระหนี้เดิม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และสหกรณ์การเกษตร เป็นสถาบันการเงินหลักที่ให้บริการสินเชื่อแก่ครัวเรือนชนบท แต่แหล่งเงินกู้

นอกระบบยังมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครัวเรือนในเขตเกษตรน้ำฝน การกู้เงินจากสถาบันการเงินของกลุ่มครัวเรือนที่ทำการเกษตรแบบก้ำวหน้า จะกู้เงินจากสหกรณ์การเกษตรมากกว่า ธ.ก.ส. ในการกู้เงินจากสถาบันการเงินนั้น ผู้กู้ที่มีความเสี่ยงต่างกัน จ่ายอัตราดอกเบี้ยเท่ากัน ความยืดหยุ่นของอัตราดอกเบี้ยเป็นแบบไม่ยืดหยุ่น ในการกู้เงินระยะปานกลางและระยะยาว ต้องใช้ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินที่เอกสารสิทธิเป็นโฉนดที่ดิน ภาระหนี้สินของครัวเรือนชนบท ซึ่งพิจารณาจากอัตราส่วนหนี้สินคงค้างปลายปีต่อมูลค่าที่ดินทำการเพาะปลูกของครัวเรือนไม่สูงมาก อยู่ในช่วงระหว่างร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 7 ครัวเรือนชนบทที่กู้ยืมเงินมีจำนวนเพียงร้อยละ 70 ที่มีกระแสเงินสดสุทธิเป็นบวก ครัวเรือนชนบทจำนวนไม่ถึงร้อยละ 4 เป็นครัวเรือนที่ไร้ที่ทำกิน ครัวเรือนเหล่านี้มีจำนวนกว่าร้อยละ 50 ที่ไม่กู้ยืมเงินเลย และครัวเรือนที่ไม่กู้ยืมนี้ จำนวนมากกว่าครึ่งจะเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ

ธ.ก.ส.และสหกรณ์การเกษตร ควรพิจารณาหาทางที่จะเพิ่มการให้บริการสินเชื่อแก่ครัวเรือนชนบททุกประเภทให้มากขึ้น โดยที่ต้องระมัดระวังไม่ทำให้ความอยู่รอดของสถาบันต้องตกต่ำลงจนถึงระดับอันตราย ควรลดการให้กู้แก่กลุ่ม nonbankable การคิดอัตราดอกเบี้ย ควรจะมีการคิดให้แตกต่างกันตามระดับความเสี่ยงของลูกค้า นโยบายสินเชื่อชนบทควรพิจารณาให้ครัวเรือนสามารถนำสินเชื่อไปใช้ในวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมนอกการเกษตรด้วย เช่น การไปหางานทำในประเทศหรือต่างประเทศ และเพื่อการศึกษา โดยไม่ต้องแอบแฝงไว้กับเงินกู้เพื่อการเกษตร การแก้ปัญหาเรื่องหลักทรัพย์ค้ำประกันอาจทำได้โดยการเพิ่มวงเงินกู้จากหลักทรัพย์ให้มากขึ้น หรือการทำ second mortgage หรือโครงการค้ำประกันเงินกู้เช่นเดียวกับกรณีของอุตสาหกรรมขนาดย่อม น่าจะได้มีการพิจารณาจัดตั้งขึ้นมา ควรมีมาตรการที่จะให้การสนับสนุนด้านการจัดการเพื่อให้สหกรณ์การเกษตรซึ่งเป็นองค์กรในระดับพื้นที่ของประชาชนเติบโตอย่างเข้มแข็ง ก้าวหน้าทันสมัย สถาบันการเงินควรเร่งระดมเงินออมของครัวเรือนไปพร้อม ๆ กับการให้กู้เงิน ควรเร่งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างกว้างขวาง ในกรณีของครัวเรือนไร้ที่ทำกินนั้น สำหรับครัวเรือนที่ไม่ต้องการทำการเกษตรอีกต่อไป ควรจัดฝึกอบรมงานฝีมือประเภทต่าง ๆ ให้ สำหรับครัวเรือนที่ประสงค์จะทำการเกษตร รัฐควรจัดให้ทำการเกษตรในลักษณะ “เศรษฐกิจพอเพียง”

Abstract

Credit is one of the important factors that help raise economic well being of rural households. The main objectives of this study were: 1) to analyze demand for credit of rural households, and 2) to suggest appropriate policy to effectively provide credit to rural households. In order to have the broadest coverage of data collection, the sampling process divided farm households into five groups according to main cropping systems. They were: 1) households that grow rice and/or upland crops in rain-fed areas, 2) households that do multiple cropping and fruit trees, with small land holding, 3) households in irrigated area that grow rice several times a year, 4) households that grow mainly fruit trees, and 5) households that grow mainly rubber and/or palm oil trees. The study also collected data of other types of households found in the study areas. They were wage-income households, salary-income households, service-income households, landless households and others. Altogether, there were 485 sample households.

In the study, the unit of analysis was a household. Both descriptive and quantitative analyses were employed. Descriptive analysis explained socio-economic characteristics, indebtedness and credit utilization, and cash flows of rural households using simple statistics such as average, percentage, and frequency. The results were presented in the forms of tables and graphs. Quantitative analysis comprised two parts. One of them deals with the estimation of demand for credit equation, using multiple regression technique. The second part used linear programming to estimate/simulate credit needs of rural households.

Characteristics of demand for credit of rural households were as follows: Progressive households which grew crops on commercial basis needed more credit than traditional/subsistent households. Households that received small income many times over the year needed less credit than households that got large income once or twice a year did. That is, frequency or distribution of income was more important in determining amount of credit needed than level of income. Households with high land use intensity might need less credit than their low land use intensity counterparts. Households with large amount of off-farm income and high level of household income had high level of outstanding debt. Households also used borrowed funds to find overseas jobs, for educational purposes and to refinance outstanding debts. Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) and agricultural cooperatives were two main institutional sources extending credit to rural households. Informal credit sources still had significant role, especially among households in rain-fed areas. Progressive households tended to borrow more from agricultural cooperatives. Households with different risk classes were charged the same rate of interest. Interest elasticity was inelastic. Land title/documents were required as collateral when households borrowed medium- or long-term loans. Debt burden of rural households was still low which ranged between 3-7 percent of agricultural land value. Only seventy percent of borrowed households had positive net cashflow. Very small number, less than 4

percent, were land-less households. More than 50 percent of them did not borrow. Among them, more than half was low-income households.

BAAC and cooperatives should extend more credit, both short- and long- term, to all categories of rural households. However, the extension should not jeopardize financial sustainability of the institutions. Lending to non-bankable clients should be minimized. Interest rate should be charged according to risk classes. Loans should be explicitly extended to other non-farm purposes such as seeking jobs, education, etc. To overcome collateral problem, reappraisal of pledged assets, especially land, should be done, second mortgage system should be accepted, and loan guarantee program should be initiated. Agricultural cooperatives operation and management should be strengthened. Utilization of information technology should be widened and accelerated. Savings should be increasingly mobilized. Non-farm training should be offered to land-less households that do not want to remain in agricultural sector. Sufficient-economy concept should be adopted among those who want to have farming as their main occupation.